

EVANGYÉLIOMI PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt, negyedévre 1 frt 50 kr, az osztrák-magyar birodalmon kívüli országokba egy évre 7 frt; — egyes szám ára 12 kr. — Hirdetések díjja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszeri hirdetésnél 100 szóig 80 kr, harmadiknál 70 kr, bélyegdíj mindenik hirdetésnél külön-külön 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. Melléklési díj minden száz darabtól 1 frt 50 kr. Alapotérdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. — intézendők.

Ritók Zsigmond beszéde

segédgondnoki tiszte elfoglalásakor Debreczenben.

— 1878. május 11. —

Főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés!

Szerény tehetséggel, tehát szerény ígéretekkel foglalkozhatom el a megtisztelő állást a főtiszt. egyházkerület azon férfiai közt, kiket, mint az egyház és haza szolgálataiban érdemesült munkásokat, részben mint egyházunknak és a hazának oszlopait tisztelni tanultam.

Jól tudom és álszerénykedés nélkül öntudatosan elismerem, hogy érdemekre nem hivatkozhatom s a kitüntetést, melyben részesíttetem, csak a jövőben kell kiérdemelnem.

Nem hivatkozhatván multamra, épen jelentéktelenségemnek érzete, úgy vélem, kötelességet ró reám, azon kötelességet, hogy jelöljem meg az irányt, melyet követendő vagyok.

Azon elvek, melyek szerény munkásságomat irányozni fogják, röviden jelezhetők. Törekedni fogok az igazságot legjobb igyekezettel nyomozni és felismerni, a felismert igazságot önzetlenül és szilárdan követni.

Tudom, hogy az emberi igazság a legőszintébb törekvés mellett is mennyire felületes az isteni igazság mélységeihez, magához az örök, absolut érvényű igazsághoz hasonlítva. És e tudat őrizzen meg engem az önhittségtől! De tudom azt is, hogy a tiszta, önzetlen, őszinte törekvés érdemelheti ki leginkább az isteni áldást s azon véleményben vagyok, hogy a munkás, ható, élő hit mellett az emberi elmének még tévedései sem lehetnek oly károsak, mint nézeteknek pusztán szenvedőleg elfogadása, mint a közöny és halotti nyugalom.

Ez irány — megengedem — ujitási törekvésekkel van összekötve, de nem engedhetem meg, hogy a hitetlenség határaiba csapna át. Azt hiszem nem mondok újat, mindenesetre meggyőződésemet mondom, midőn állítom, hogy korunkban a vallásos érzület hanyatlásának nem

annyira azon körülményben keresendő indoka, mintha a tagadás, az ujitás szelleme, a kétely szokatlanul tért foglalt volna s lerombolással fenyegetné a hitet. A tagadás, a kétely merészebben lépett fel a keresztyénség első századaiban, mint ma, de a keresztyénség mégis győzelmesen emelkedett ki a küzdelemből, mert küzdött. A reformáció századokon keresztül erős megtámadásoknak volt kitéve, mégis a hitélet bensőbb, erőteljesebb volt mint ma, mert az egyház tagjainak cselekvő részvéte folytán a hit az elmélet munkássá tette. Ma vannak elfogadott igazságok, melyek, úgy látszik, a köztudatba mentek át minden nap ismételtetnek és senki által nem tagadtatnak s mégis aránylag csak kevesen vannak, kik életüket az általuk elismert igazságnak megfelelően rendeznék be.

Ezen jelenségnek legfőbb indokát a közönyben találom. Ez azon élettelen kéreg, melyen át a vallási és erkölcsi igazságok a szívekbe, az elmékbe, mondhatnám: a vérbe nem hathatnak át. És nézetem szerint e jelenségtől s nem az ujitási törekvéstől lehet félteni az erkölcsi és vallásos életet s vele együtt a társadalmat.

E jelenségnek, korunk e társadalmi betegségének létrehozására több tényező hatott össze s meg vagyok győződve, hogy az orvoslás módja sincs egyedül az egyház kezében, de amennyiben a közönynek felrázására alig lehet alkalmasabb mód, mint az elmélet tevékenynyé s ezáltal termékenynyé tenni, úgy az egyháznak is alig lehet alkalmasabb eszköze a közöny ellenében, mint az egyház tagjait időnkint egy jótékony mozgalom árába bevonni.

Az iránynak, melyet követek, célja a fejlődés, a tökélyesbülés, az emberi célok ezen egyik legfenségesebbike, de mindig vallásos és erkölcsi alapon, mert az erkölcsi igazságok-, a krisztusi tan-, a szeretet által át nem hatott elmén a romlás szelleme ül.

A közelebbi időben a magyar protestáns egyházra nehéz és szép feladat vár. Egyházalkotmányunkban és igazgatási törvényeinkben úgy szólván romok vannak mögöttünk. Mennyiben sikerül a föladat megoldása úgy, hogy az alkotás állandó, szerves fejlődésre képes, a maradandóság, egyszersmind a fejleszthetőség föltételeivel birjon, az

a jövő titka. A nélkül, hogy e kérdések taglalásába csak felületesen is bebocsátkozni merész lennék, szabad legyen azon meggyőződésnek kifejezést adni, hogy azon nagy elvek, melyek ezen főtiszt. egyházkerület konventi képviselői részéről a magyarországi reformált egyházak egyetemes konventjéhez vélemény alakjában előterjesztettek, alázatos véleményem szerint is az országos egység föltételeinek, a rendnek és szabadságnak, az állandóságnak és fejlődésnek elemeit foglalják magukban.

Nem bátorkodom hosszabban a főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés igen becses figyelmét igénybe venni, hanem vallásos meggyőződés és hazaszeretetem melegével kérem Isten áldását a főtiszt. egyházkerület munkásságára, különösen azon férfiakra, kik e földön a legszebb, a legmagasztosabb hivatást töltik be, mire ember vállalkozhatik, kik lelkünket a mennyekhez emelni, szenvedélyeinket legyőzni tanítanak és segítenek. A szeretet és béke munkásain nyugodjék a szeretet és béke áldása! Engem pedig, legkisebb tagjunkt, fogadjanak kegyesen körükbe s fogadják azon ígéretemet, hogy őszinte igyekezettel s jóakarattal fogom szolgálni azon ügyet, mely egyházmegyém választásával s a választásnak a főtiszt. egyházkerület által lett megerősítésével reám bízott.

A bölcsészet jelentősége a jelenkorban és a jövőben.

(Folytatás.)

A magasabb műveltség feletti eddigi elmékedéseinknél szemünk előtt lebegett azon műveltség, melyet a gymnasiumot végzett ember nyerhet. Gymnasiumainkban együtt találtak és előadnak azon tantárgyak, melyek (ha a vallástól és a bölcsészettől eltekintünk) a fentebb említett négy osztály körül csoportosulnak: a nyelvek és a történelem, a matematikai és a természettudományok csoportjai. Ezen csoportokról állítottuk, hogy mindegyik hozzájárul az ifjuság gondolkodási tehetségének kiképezésére. De hol van az az iránti kezesség, hogy ezen csoportok mindig együtt fognak maradni, taníttatni, hol van a biztosíték gymnasiumaink szervezetének fenmaradására nézve, hol van tehát a magasabb műveltség ápolásának biztosítéka? Bizony az egyes elkülönített szaktudományok korszaka mindezt egy cseppet sem biztosítja. Van ugyan a szaktudományban is egy a központ felé törő erő, van benne azon hajlam, hogy a többi szaktudományok egyikével vagy másikával szorosabban szövetkezzenek, de mégis sokkal nagyobb mértékben meg van benne a központtól távozó erő, a társtudományokat visszataszító elkülönítési vágy, mely egészen a bitorkodási, a többiek feletti zsarnokkodási, sőt a többiek kiirtására célzó merényletekre fajul el.

Ennek legkirívóbb példáját napjainkban a természettudomány adja. Ott találjuk az egyetemes műveltség legridegebb ellenségeit, ott legnagyobb a szaktudomány túlbecsülése, felfuvalkodottsága, a fogalomzavar, mely a dolgokat fejökre állítja.

A természettudomány melyik ágában mutatkozik az emberi lélek egyetemes kimívelésére való ösztön? Ilyen ösztön bizony nincs se az állattanban, se a növénytanban, se az erőtudományban, se a vegytanban, se a physika bármely más ágában sem. A természettudományok csoportja közt eddig az orvostan tarjotta magát legelőkelőbbnek, és e szakmáról már csak szabad feltenni, hogy az emberrel foglalkozván, észre fogja venni, hogy az ember nem csupán tehetetlen test, hanem van benne lélek, más tudomány is, költészet is, vallás is. De bizony tudvalevő dolog, hogy a sok bonczolás és egyéb tisztán testi tekintetek túlsúlyra való jutása a leggyakoribb eset az orvostan képviselőinél, és az orvostan mai növendékeinek tulnyomó része bizonyára mindenre lehet hivatva, de arra aligha, hogy a szellem egyetemes kiképezésének hirdetője legyen. Mit a mai orvostan növendéknek a nyelvek, mit neki a történet, már az is sok, ha egy kevés szám- és mértannal bajlódik! Csudálatos volna, ha az olyan ember aztán a nyelvek, a történelem képviselőit meg nem vetné mint üres, haszontalan szószátyárokat, ha a jogászból egyebet látna, mint olyat, ki a jogot kiforgatja értelméből, ha a papot nem tekintené képmutatónak, népcsalónak stb.

Menjünk tovább. Ha ugy hevenyében kérdeznék egy elfogulatlan művelt embertől, hogy honnan származik a haladás, a fejlődés fogalma, vajjon mit felelné? Eszébe jutnának a múlt század világrázó eseményei, melyekben a francia bölcsészetnek nem kis része volt, eszébe jutna az 1789-iki francia forradalom jellegi, eszébe jutna a történelmi tudományok ujabbkori roppant lendülete, és világos volna előtte, hogy a bölcsészet, a történelem, a politikai és társadalmi mozgalmak azon forrás, a melyből a most világszerte hangoztatott fejlődés, evolutio eszméje ered. Ezzel a fejlődéssel most már elannyira megtelt a légkör, a melyben élünk, hogy a természettudomány sem tudott hatásának ellenállani. Mert hiszen a legrégebb idők óta, mióta csak olyasmi létezik, a minnek természettudomány a neve, egészen a mi századunkig mindég beszéltek a természet örök, változatlan mozgásáról, körforgásáról. A nap felkel és leáldozik, tavasz, nyár, ősz, tél kergetik egymást, az egyik ember meghal, a másik születik, az oroszán magzatja oroszán, a majomé majom, és a növény növénytől származik — így látjuk, tapasztaljuk ezt most napról napra, évről-évre, és ez volt mindig a tény, és az lesz a tény örökre. A folytonosan megújuló, megifjodó tapasztalás, ténylegesség meg is marad a természettudomány sajátos jellege, ellentétben különösen a történelmi felfo-

gással, mely azt keresi, a mi egyszersmindenkorra történt, élt s nem jön többé vissza, hanem tért enged egy másik szintén lefolyó eseménynek, életnek, de akképen, hogy a következő nem egyszerű ismétlődése, lenyomata a megelőzőnek, hanem magával hoz valami új mozzanatot, haladást, fejlődést. A váltakozás, haladás, fejlődés a tudományos történelmi felfogás jellege, szemben az alárendelt krónika-irással és a sajátlagos ugyszólván maradási természettudományi állásponttal. Minő elkeseredett, időszakonként fokozódó izgatottsággal megújított harcoknak kellett lefolyniok, mily hosszú ideig kellett a politikai és társadalmi élet minden terén hangoztatni a szabadság, haladás, fejlődés jellegét, míg végre sikerült rést törni a szádokon keresztül a természettudomány körében táplált nézetet és abba is a történelmi felfogást átültetni, úgy hogy most már annak módja és rendje szerint azt mondják, hogy „a létérti küzdelem az égen“, „a naprendszer, a földgömb fejlődése“, „a szerves fajok egymástóli származása“. Itt látjuk egyik szaktudomány (a történetnek) egy másikra (a természettudományra) való hatásának egyik legfényesebb példáját, de egyszersmind legfényesebb, vagy inkább legaggasztóbb példáját annak, hogy a szaktudomány képes a dolgokat tökéletesen fejökre állítani. Mert hiszen mit tesznek most a természettudományok emberei? Nagyon távol attól, hogy megfontolják, hogy honnan és miként tolokodott be a fejlődés eszméje a természettudományba is; nagyon távol azon egyszerű körülmény belátásától, hogy a darwinismus vagy a leszármazási elmélet, a földtan vagy a földgömb egymást követő korszakairól való és hasonló elmékedések szigoruan véve már nem is a természet-, hanem a történelmi tudományok körébe tartoznak, hiányozván bennök a természettudományok sajátlagos jellege, a megújuló ténylegesség: ellenkezőleg nem állanak arra inteni a történészeket, hogy látogassanak el előadásaikba és tanulják a természettudománytól, hogy mi a haladás, fejlődés! És ki hallotta, hogy a történészet tiltakozott volna? Dehogyan tiltakozott. A természettudomány szaktudománya mai nap bátran fejökre állithatja a dolgokat, mert zsarnokká, kényurrá nőtte ki magát, melynek egyhamar nem mernek ellenmondani. Sőt több! Ezen szaktudomány nem akar többé semmi mást maga mellett türni, és eljárása gyakran emlékeztet a régi idők kényszeres hittérítésére: vagy a természettudomány hitére esküszöl, vagy megszünsz élni — ezt az alternatívát nem egyszer hallatják a természettudomány emberei bármely más tudomány iránt, a nélkül hogy sejtelmök volna az ez által előidézett beláthatatlan fogalomzavarról. Tehát a történelem lenne természettudomány, valamint a nyelvészet és a lélektan is. Mind ez ideig a jogtudományok képviselői, kivált ezen tudományok német koryphaeusai, még legjobban tudták önállóságukat fentartani a természettudomány tulkapásai

ellenében, ragaszkodván az általános bölcsészeti alaphoz, mely a jogtudományra nézve különös fontossággal bír. Így nyilatkozik a többek közt Ihering Rudolf, „Geist des romischen Rechts“ című műlében (2. kiadás, 1. rész, Leipzig 1866, 61 lap): „Vajjon bir-e a jog is a maga történetével vsgy a jog az önkénynek Istentől elhagyatott játéka, a változások fel- és aláhullámzása? . . . Minden emberi ökény daczára megvan a jognak a maga története, és az Isten keze kormányoz benne. . . . Arra tanittattunk, hogy ismerjük meg az Istent a virágban és az élöfában, a csillagokra utalnak minket, hogy véghetetlen nagy számukban és mozgásai törvényeiben találjuk meg az Isten mindenhatóságának legfényesebb példáját. De amennyivel magasabban áll a szellem az anyag felett, annyival magasabban áll a szellemi világ rendje és fensége is az anyagé felett. Az égi testeknek a térben való mozgásainál csudálatosabb az erkölcsi gondolatoknak az időben való mozgása, mert ezek nem keringenek háborítatlanul mint a csillagok, hanem minden lépten beleütököznek azon akadályokba, melyeket emberi makacsság és esztelenség és az emberi szív összes gonosz ösztönei utjukba állítanak. Ha ezek mégis valósulnak az ellentálló erök tarka-barka zürzavarában . . . akkor abban az isteni gondviselés fényesebb bizonyítása rejlik, mint mindenben, mit a külső természettől kölcsönözni lehet.“ Így nyilatkoztak a jelenkorú német jogtudósok egyik elsőrendü tekintélye, mert műveinek minden sorából kitünik, hogy azok a bölcsészettel való foglalkozás érett gyümölcsei. — De ki tudja, hogy mi történik, ha az ezidő szerinti divat nem változik, ha végkép megfosztják a bölcsészettől a közszellemre való befolyástól. Maholnap ráparancsol Haeckel a jogtudományra, úgy mint hasonlóképen már ráparancsolt a történelemre, nyelvészetre, lélektanra, — hogy az ő tiszteletére Bathybius Haeckelii-nek nevezett kis féreg embryológiájának fejlődési történetének buvárlatával kezdje meg teszem a római jog tanulmányozását, mert hiszen hogy valaki a nélkül a római jog végére járhatna, teljes lehetetlen. Mondom, ugyan mi fog erre történni, ha a körülmények nem változnak?

Jellegének, hivatásának, korlátainak félreértését ilyen rendkívül magas fokra viheti, ha magára van hagyatva, egy oly szaktudomány, melynek egyenes célja tisztán elméleti, t. i. a természet bizonyos jelenségeinek, törvényeinek leírása, megalapítása. Mit várhatunk aztán a magasabb műveltség ápolása, gymnasiumaink fentartása érdekében, azon esetre, ha magukra maradnak, olyan tudományoktól, melyeknek egyenes célja a vagyonszerzésnek, a pénzszerzésnek előmozdítása, minök a gazdasági, ipar- és kereskedelmi tudományok? Sohase fog azoknak gymnasium kellene, még a reáliskola is a kelleténél sokkal általánosabb lesz. Itt a s z a k t u d o m á n y b ó l csakhamar lesz s z a k

iskola, gazdasági, ipar-, kereskedelmi iskola stb., hogy a jövőbeli szakember már zsenge korában beavattassék, gyakoroltassék szakmájának titkaiba és praktikus kezelésébe. Majd aztán kezébe adják ifjúságunknak Petőfi költeményei helyett, szivemelő olvasmányul — a legújabb vámtarifát, hogy idejekorán mondhasson véleményt aziránt, hány százalékos a vámemelés az angol félgyapju szöveteknél, ugymint a President, a Pilot és az Union; hogy hozzá szokják minél pontosabban kiszámítani, mekkora lesz a tarifából eredő terheltetés évenkénti összes többlete egy 5—6 tagu kis polgári háztartásra; hogy el legyen kiki jól készülve az azonnali tiltakozásra, ha Ausztria folytatja ellenünk az érdekharcot és úgy kéz alatt meg akar bennünket adóztatni a cseh- és morvaországi nagy iparosok pénzerszényeinek javára. Megérjük aztán, hogy az iskolás gyerekek hajba kapnak, az egyik ragaszkodván a szabad kereskedelemhez, a másik azt kiáltván: védvámok! egy harmadik hangoztatván a szerződéses kereskedelmi politikát, egy negyedik, ötödik pedig az önálló, illetőleg közös vámterület mellett harcolván.

Nem lehet kételkedni aziránt, hogy ez vagy hasonló lesz az általános műveltség vége, ha a szaktudományok magukra hagyatnak, ha hiányzik a kibékeltető, egyesítő központi tudomány, a bölcsészet. Akkor majd nem igen tudnak azok egy háznál lakni, hanem az lesz belőlök, a mi lenne a naprendszerből, ha megszűnnék a nap központi ereje. Valamint ott nem támadna új egyensúly az egyes bolygók között, hanem mindegyik elrepülne külön irányban a végtelen világűrbe; úgy a bölcsészet hiányával az egyes szaktudományokban egészen megszabadulna a centrifugal erő és teljesen elszakítaná azokat egymástól, mindegyiket külön uton-módon külön területre terelvén. Lesz aztán a munkafelosztásnak, szakiskoláknak se vége se hossza. Ezen föld nem leend egyéb mint egy óriási angol gyár, a hol az egyik munkás tartja a vasat, egy másik rá üti a pörölyt, egy harmadik elviszi a kettéütött darabokat stb., mindegyik a maga részéről kifejtven csudálatos ügyességet, gyorsaságot, biztosságot, mert mást nem ismert, nem tett soha életében. Azok volnának aztán az ügyes, csalhatatlan szakférfiak, orvosok, jogászok, mérnökök, gyárosok — csak emberek nem volnának.

Akkor talán új életre kelne még a monostori rend is, még pedig általánosan honossá válnék minden hitfetekezethél. Mert hiszen ha már mindenki szakember és már zsenge ifjúságától kell, hogy arra dressiroztassék, miért lenne a pap különb a többieknél? Arra nézve tehát legcélszerűbb lenne a zárdák intézményének helyreállítása; kolostorba vinnők aztán azokat a fiúcskákat, a kikből papokat képeztetni akarnánk, és sohase terhelnők őket, haszon-talan magasabb műveltséggel, latin, görög nyelvtannal, mathesissal, bölcsészettel, hanem megtanulnák őket a liturgiát, a

templomban, keresztelelnél, temetésnél végzendőket, be-tanulnának továbbá egy néhány a régiebb időktől hátramaradt kitűnő praedikátiót, és mindebben oly ügyességre, gyakorlottságra kellene nekik szert tenni, hogy akár behunyt szemmel is elvégezhetnék, — az angol gyári munkás szakasztott másaként. Csakhogy attól lehet félni, hogy majd akkor, a beláthatatlan sok rendbeli szakiskolák és ssakemberek ama korszakában, nem lesz többé se templom, se zárda, se pap. Mert a hasonlat a szaktudományok és a bolygók közt, mint már korábban meggyőződhattünk, saútit. A szaktudomány nem pusztán oly békülékeny bolygó, mely ugyan makacsul saját iránya felé tör, de különben senkit se bánt, hanem a tenmészettudomány elrettentő példája mutatja, hogy mindegyik szaktudomány a zsarnokság, kényurság magvát hordja uagában, és tudvalevőleg valamennyiök különös kedvteléssel neki rohan a vallásnak, az egyháznak. Az általános valláselleni roham már oly mérveket öltött, hogy ez előtt már egy hitfelekezet sem hunyhatja be a szemét, hanem mindegyikben észre lehet venni a visszahatásnak, a még fenmaradt hatalom összpontosításának, tömörülésének mozgalmát. Már pedig ha ezen visszahatás és összetömörülés a többi szaktudományok előképe után történik, úgy hogy a theológia is magában húzódik meg, lehetőleg kizár magából minden elemet, mely nem tartozik elkerülhetetlenül a hitvallásra, meg a papi végzendőkre: akkor nem kell valami kiváló jövőbeli tehetségre igényt tartanunk, hogy a szóban levő visszahatás teljes hajótörését előre megmondhassuk. Mert olyan eljárás mellett üres lesz a templom sokkal előbb, mintsem a gymnasiumok és a reáliskolák eltöröltetése bekövetkez-nék. Mert hiszen ki fog mai nap hallgatni az olyan papra, ki a magasabb műveltséget haszontalannak, feleslegesnek tartja? és honnan vegyen a pap teljes felvilágosítást az ujkor különböző áramlatainak, realismusának, elanyagiasodásának természeté, alapja iránt, honnan kerítse elő a leg-célyszerűbb fegyvereket támadásai ellen, ha nem keresi mindezt azon fegyvertárnál, mely a műveltség központján, a bölcsészethél fel van halmozva, hol a művészetnek, a vallásnak ép olyan helye van, mint bármely tudománynak, hol kinek-kinek megadatik a magáé, de az egyesek túlkapásai rendre utasítatnak? Bizony, ha a bölcsészet ápolása, tanulmányozása mint azon tudományé, mely az emberi szellem alaki és tartalmi, legmagasabb, egyetemes műveltségét vezércsillagául veszi, kívánatos általános emberi szempontból és minden szakember figyelmébe ajánlható, hogy ne legyen csupán szakember, hanem ember és vegyen részt a kor magaslatán álló bölcsészet eredményeiben: úgy a bölcsészethez való ragaszkodás különösen a hittudományra, a vallásra nézve is életkérdés. (Vége köv.)

Dr. V e l l e n t s z é y M ó r.

Egy szerény jegyzet*)

(Az egyházlátogatás kérdéséhez.)

A magyar ref. egyház szervezetére vonatkozó „tervjavaslatot“ én is figyelemmel olvastam át.

Nagy és terhes munka volt: de emberére talált.

Azonban a gyakorlati életben egyházkormányunk írott betűi elmosódnak, s ha rendszabályainkat tekintjük, közforgalomban alig ismerünk azokra rá.

Ez indokból több jegyzeteim vannak, a nemes kitartással készített „tervjavaslatra.“

Imé egy, a többi közzül.

Reményem megbocsát n. t. Tóth S. ur, ha például „tervjavaslata második szakaszát“ az „*egyházlátogatásra*“ vonatkozólag, egy pár vonással a gyakorlati életből illusztrálni bátorodom.....

Az egyházlátogatási jelentések hitelessége, sokszor kétségbe vonatott, s sokszor keserű discussiókra adott már alkalmat: mert a jegyzőkönyvet vezető a d l á t u s o k, — szárnysegédek, — csak hogy legyen nekik mit olvasni, mivel feltűnni a közgyűlés előtt, sokszor szerénytelen önhittséggel lépnek a d e n u n c i á l á s terére.

Nem értjük a kivételeket.

Mi ugy szeretjük a lelkési tekintélyt követelni, hogy azt lehető minden alkalommal hangsúlyozzuk; mi ugy féljük azt a kis fénymázt, mely történetesen ránk ragadt, hogy a hozzánk közeledők elöl is óvakodva huzódunk félre; mi ugy akarunk ragyogni, kivált mint lelkésztársaink közzül kimagasló választottak, hogy lelkünkhez és állásunkhoz nyomoru dölly és pöffezkedés legkisebb árnyalata se férkezzék.

Mégis hányan vannak közöttünk, kik azt akarják, hogy mellettök, mint óriások mellett, mások eltörpüljenek, érdemeik elhomályosuljanak, csillagaik örök sötét éjben borongjanak? hányan vannak kivált az ugy látszó hierárciai hatalom zöldágra jctott szájhősei között, kik sokszor társaikat a megrovás, s gyalázat pelengér padjára hurczolni nem irtódnak? s hogy saját fénykörükben annál kényelmesebben fürödhessenek, társakat megalázva, az e. m. közgyűlés által jegyzőkönyvileg médtatlanul megleczkéztetik?

Kiáltunk, harsogunk, fessegetjük nemtelen indokokból a nások szemének szálkáit: de kevély önhittségünk hálózatában a gerendát nem látjuk meg.

Ezért nem elég csak, hogy mint a tervjavaslat 96 §-ának záraléka minden precizirozás nélkül mondja: „a canonica visitatioeredménye ugy az egyházmegyéhez, mint a püspöki hivatalhoz: fölterjesztendő“ hanem alázatos véleményem szerint, kell, hogy: az egyházlátogatási jelentések alaposak, gyanusitástól mentek, igaz meggyőződés, s a bizottság egygyező megállapodása folytán fogalmazottak, komoly megfontolás, s igazságérzettől áthatottan teljes hitelűek legyenek, s ekkép minden lehető kifogás fellett áljanak.

Ig, és csak akkor lehet azokat névaláírással szentesítve nyilvánosság elé terjeszteni.

A „tervjavaslat“-ban az egyházlátogatás szakmaszerű teendői, nagy figyelemmel és gondal vannak előírva: de hogy

azok a gyakorlati életben minő modorban tárgyalassanak s gombolyittassanak le, nincs megemlítve.

Én részemről a 96 §. d. pontját határozottan kihagyatni kérném: mert megtörtént akárhányszor, hogy az egyházlátogatás minden mozzanataiban béke és szeretet korláti közt működött, de midőn a belhivatalnokok és gyülekezeti tagok közötti viszály és egyenetlenség kérdése hozatott felszínre, a vérszemet kapott elégedetlenek, a nép zúgó morájával támadtak fel, s az eszélytelenül elejtett szikrából, oly irtóztos tűzvész kerekedett, melyet a n. t. vizitáció előltani képtelen lett.

Egyébiránt az egyházlátogatás sikeres működése, nem a szabályoktól: de függ kiváltképen a bizottsági tagok szellemi miveltségétől.

A mely egyházban mint szeretet apostola, mint prot. önkormányzatunk törvényesen kiküldött öre jelenik meg az egyházlátogató: ott mindenek ékesen és szép renddel folynak le. De vannak, kik képzelt fölényök érzetében dragonyos káplárként nyomulnak be szegény lelkésztársuk parochiájára, feszitenek; vannak kivált nagy uri kastélyok szalontermeikben finomitott papok, kik mint a d l á t u s o k, kicsinylik az egyszerű szívélyes ellátást, s ismerős uraiknál keresnek élet, szórakozást, és hálást.

Különben nincs oly törvény, nincs oly rendszabály, melyet a roszakarát, ha akar, ki ne jászhatna, s el ne ferdithetne: így a protestantismusnak is egyik legnemesebb intézménye, az az egyházlátogatás, s az arrólí jelentés, sokszor lett már önkény, boszú, irigység és korteskedés nemtelen eszköze.

Hagyjuk el hát a többit, hadd bánjon el vele a konvent.

Literáti János.

B E L F Ö L D.**A konventi albizottság tanácskozása Debreczenben.**

A magyar ref. egyház egyetemes értekezlete által a mult év nov. 17-kén kiküldött konventi egyik albizottság, melynek feladata egyházkormány tervet fogalmazni a zsinat elé terjesztés végett, összejött Debreczenben. Megjelentek Szász Károly, Fördös Lajos, Molnár Aladár (Dunamellék.) Beóthy Zsigmond (Dunántul) Kún Bertalan, Fejes István (Tiszáninnen,) Nagy Péter, Szász Domokos, Dr. Kolozsvári Sándor (Erdély,) Révész Bálint, Kiss Áron, Könyves Tóth Mihály, Révész Imre, és Tóth Sámuel (Tiszántul,) összesen 14-en. Kiváló örömmel és testvéri érzülettel fogadtattak mindnyájan. Kiséretökben lejött Ballagi Mór tanár ur is, ki 11 év óta nem volt Debreczenben, kit szívélyesen és barátilag láttak viszont jóismerősei. Ő maga is örvendett, hogy az összeütközések vihara után a békés közeledés szelid sugárai kezdik melegíteni át a prot. testvéreket a zsinati egyesülés kilátásai küszöbén.

Május 18-án érkeztek meg a várva várt kedves testvérek, s azon este előtanácskozás tartatott. Másnap vasárnap a nagy templomban jelentek meg az isteni tiszteleten, mely után fél 11-től 2 óráig folyt az első ülés Révész Bálint elnöklete alatt jegyző Tóth Sámuel levén.

Dr. Kolozsvári Sándor jogtanár olvasta fel terjedelmes emlékiratát az erdélyrészi bizottsági tagok nevében, ebben egyházzjogi és történelmi tekintetek alapján ki van fejtve tömör és szép irálylyal: az erdélyi ref. egyházkerület micsoda lényeges pontokban különbözik a négy kerület jelenlegi kormány gyakorlatától. Elnök Révész Bálint ur összegezte a feltüntetett eltéréseket 8 pontban. 1. A közjogi állás-

*) Lásd Tóth Sámuel: Tervjavaslat 165. lapját.

ban nagyobb szabadsággal bír Erdély, nem tartozván zsinati törvényhozását fejedelmi szentesítés alá bocsátani; 2) a házassági törvénykezés az egyházkezeben van; 3) az egyes egyházi hatóságok és testületek saját egyedies jogkörrel ruházzák fel; 4) a paritas más módozatu mint a 4 kerületben; 5) a közigazgatás és bíraskodás már is külön van választva; 6) a vagyon az egyház egyetemet illeti; 7) a lelkészválasztáshoz az egyházak osztályozvák s a kijelölés áll fen; 8) a főtanodák közvetlen a kerület alatt állnak. Püspök nem látja ez eltéréseket oly természetűeknek, hogy az egyesülés utját állanak, erőtetésnek úgy sincs helye, az összeérlelődés teszi lehetővé a nagyobb összesimulást, czélunk egy, a különböző ut az alsóbb fokokon nem baj, csak a főpontnál találkozunk. Nagy Péter püspök: a különlegesség épen a szorossabb egyesülés folytán szünend meg, csak a létrát ne keresztben vigyük az erdőbe be. Beöthy Zsigmond: az Erdélyt hozzánk csatoló közös elveknek kell a munkálatban kifejezteni ezek úgy lehetnek ténynyé ha a hozott közös törvények a 90/91-ki 26. t. cz. 4. pontja értelmében királyi szentesítés alá terjeszteni. Ő fontos különiséget lát, az erdélyi zsinat intézkedései sanctio nélkül is érvényesek, kérdezi: ha mi király elé terjesztendjük hozandó törvényeinket, Erdély beleegyezik-e ebbe? Nagy Péter: ha bennne lesz a törvényben, hogy Erdély belügyeiben eddigi autonomikus állását megtartja, akkor a sanctionálás elfogadásába belenyugodhatnak. Molnár Aladár: ha megmarad minden eddigi különlegesség a belügyekre nézve, miután a konventen is belügyfélek tárgyalatnak, összeütközés jöhet elő, ezután már közös ügyek lesznek a zsinat előtt, miket közös organum intézend, hogy megnyugtatra legyen, szabatosan ki kell mondani, mik lennének a közösügyek? kész-e Erdély ilyeneket elismerni? Nagy Péter mihelyt meglesz mondva mik tartoznak a zsinat tárgyai közzé s tudva lesz a hatáskör, s ők elfogadják, akkor s ezáltal elismerik a közösséget. Molnár A. némely pontokra nézve fel lehet tartani a különállást. Dr. Kolozsvári: náluk a zsinat a törvényhozó, a mik közösöknek fognak nyilvánítani, mint p. o. a fegyelmi eljárás, azokat elismerendik ők is. A tisztán belügyi dolgokat Erdély maga intézheti. Fejes István: Igy két törvényhozó testület látszik lenni, ha nem egy a törvényhozás, egység nem lehet, dualismus igen, e tekintetben megnyugtatóst kér; a belügyekre Erdély tarthat fen szabályrendelet hozást, de mai korban már nincs elég ok mindenre fentartani a külön állást, ez gyengiő lenne épen Erdélyre nézve, a politikai unio után nem lehet minden korábbi jogot fentartani; a nemzeti fejedelmek támogatása helyébe lép most az egyetemes ref. egyházé. Tüntettessék ki egyes pontoknál, hatóságnál a különleges állás ez concedálható, de az egységes törvényhozás jövőre nagyobb mérvben érvényesítendő.

Révész Imre: a kolozsvári előterjesztésből kitűnik, hogy az egységes alkotmány behozatala nehéz, nem is kívánja, hogy Erdély a maga intézményeiből azt a mi jó, áldozatul hozza; de az európai viszonyok fejlődése előbb utóbb kényszerítend Erdélyt némely előbbi jogai feladására. Volt hajdan sanctio Erdélyben is p. o. Rákóczi szentesíté a Gelei kánonokat, ez előzmény alapján az utód uralkodó részére követhető ama jog. Ma már az állam fő részére a szentesítés jogát minden jogtudós, p. o. Zeller is sürgetik az alantabb fokokon is. Kérde: fenállhat-e akadály-találás nélkül a sanctionálatlan törvény azon esetben ha végrehajtására politikai hatóság assistentiája szükségeltetnék? Az erdélyi ev. szász

egyház legújabb alkotmánya épen az assistentia érdekében is elfogadja a sanctio felségi jogát. Erdély engedjen az eszmék haladása előtt. Nincs már vagy alig van Európában hely hol a házassági ügyet egyház intézné: sőt arról is megvan győződve, hogy a paritasból engedni kell előbb utóbb nekünk is. Révész Bálint: Legyen előbb mit terjeszteni sanctio elé, ezért ne késlekedjünk, a sanctiótól, hiszi, Erdély sem fog vonakodni. Dr. Kolozsváry Fejesnek felel, szóló nem lát két törvényhozást, lesz egy a közös viszonyokra, ezen ügyekre ő is belátja a szentesítés szükségét. Azért hogy Európában más-kép van a dolog, még ez nem döntő ránk, mert mi ténynyel állunk szemben, a ref. egyházban meglevő usussal; uralkodó által elismert törvényekkel birunk; ha nincsenek is már az erdélyi fejedelmek, léteznek az általok foganatosított törvények miket nem adtak fel, lehet hogy Erdélyre nézve a sz. abályalkotás joga nagyobb körű lesz mint a többi kerületekre de ez bele foglalható a köztörvénybe, ha általános elvekbe nem ütközik. Ő sem barátja hogy egyház bajlakodjék a házassági elvekkel, de míg más felekezet kezében tartja azt, addig ők sem bocsátják azt kezeikből ki. Molnár A. a sanctio kérdéséről most kell tisztába jönni, a 26. §. szerint a zsinat végzése király elé terjesztendő, ha Erdély részt vesz a zsinatban, kötelező lesz rá nézve is. Mi tartozik a zsinat elé, mi nem, most döntessék el. Kellene alkotmány vázlatot készíteni a) az 5 kerület közös ügyeire, b) aztán mik engedélyezhetők Erdélynek, és c) mi marad fen nálunk is a kerületek statutarius jogaira. A házassági ügyet most mi nem változtathatjuk meg. Beöthy Zs. tenni kell valamit, a különlegesség tisztázandó, de mihelyt a közös zsinaton részt vesznek, nem akadály az erdélyi eddigi különleges közjogi állás. Révész Imre: alkottassanak országos egyházi törvények, de ne sértsék az erdélyieket, kivéve ha Erdély belenyugszik a változtatásba, hozható alaptörvény a 5 kerületre, aztán a 4-re és a statutum alkotás jogkörére. Beöthy elfogadja ezt. Molnár A. nem kíván külön törvényt Erdélyre nézve és ránk; állítsunk főbb vonalokban mind az 5 kerületre szólót, hanem hol eltérés lesz Erdélyre, az ki-tüntetendő, megnevezendő. Nagy Péter: Erdély adhat át jogaiból némelyeket felsőbb hatóságnak, eddig ily testület nem volt s így nem volt kinek adni fel. Molnár A.: Hogy a zsinati többség el ne ejtse Erdély azon különleges jogait, miket feadni nem akar, kilehet mondani, hogy jövőre zsinat által úgy változtatható meg az erdélyiek fentartott külön joga, ha a változtatás Erdély beleegyeztével esik meg.

Ezzel, mintán többen is szóltak közbe, az erdélyi emlékirat feletti vita bevégeződött s oda hajoltak a nézetk mit Révész Imre és Molnár Aladár fejtegettek.

Felvétetett tárgyalás alá a Révész Imre által a Figyelmező V—VI-ik füzetében napvilágot látott s külön nyomtatva is megjelent „törvényterv“. Az „egyetemes alaptörvények“ feljuttatás szakasz 4-ik cikkénél szakadt félbe délután 2 órakor az első tanácskozás.

Másnap hétfőn reggel 9 órától 2 óráig és ugyanaznap este 6-tól 9 óráig folyt a tanácskozás, haladván a 28. §-i. Az este li nevezetes ülésen az egyházközségi közgyűlés (16. §.) felett indult meg a nagyobb vita. Könyves Tóth Mihály már korább érinté a kérdést, kifejtvén, hogy ő experimentálni nem akar s az egyházközségi közgyűlésnek nem barátja. Révész Imre szerint a Gelei Kánonokban is említv van már a „plebis consensus“, a gyülekezetnek egyházi térenem adható

kevesebb jog, mint milyennel bír a polgári téren. Nagy Péter: ők már 1862-ben életbe léptették 500 léleknél nagyobb gyülekezetben a képviseleti gyűlést; és semmi zavargás nem mutatkozott. Molnár A. bizonyos functiókra szükséges a községi gyűlés; Révész Bálint: a lelkészválasztás czélszerűbb módozatáért is kívánatos a képviseleti gyűlés. Könyves Tóth Mihály: 300 éven át szépen végezték a presbyteriumok a lelkészválasztást is. Kiss Áron: nem tanácsos visszamenni, de ne felülről határozzuk meg képviseleti-e vagy községi teljes gyűlés legyen-e?

Szász Károly: a korszellemnek már mindenütt tételt engedmény, kétségbe nem vonható jogává lett a papválasztás az összes egyházközségnek; azé az egyházi adókiadás joga is a Dunántúl; sőt azt illeti a püspök és főgondnokra szavazás is. Azonban ő egy kalap alá vonni nem akarja a kerületeket, ezért részletes szabályok hozatalába nem bocsátkoznék most; a kerületek jogai meg nem rövidíthetők; csak hol egyező a gyakorlat s az egység létezik, az vehető alapul; elég ha a hatósági fokozatok kimondatnak, az egyes fokozatok magukat szervezzék. A mi nincs még meg: a kapcsolata kerületek közt, azt kell létrehozni, ilyen lesz a zsinat vagy konvent. Kell 3-adjok foku bíróság is, mert a művelt világon csak 2 forum jelenleg nincs. Ezek alkotásánál aztán mehetünk részletekbe, mert létező előzménybe nem ütközünk, s kerületek jogai sem koboztatnak el. Itt a munkálatnak megálljt mondhatnánk, maradván az általános meghatározásoknál, a kivétel a kerületek dolga legyen; átmehetünk a konvent, vagy zsinat szervezetére. Uniót akar a kerületek közt, de unificatiót nem, ez utóbbi nem protestáns elv. Molnár Aladár: Elfogadja az egyházközségi közgyűlést. Nem osztózik előtte szóló „megállj” nézetében; nem megy ugyan be minden részletbe, de némely részletbe mégis bele kell menni, mert erre vagyunk kiküldve, különben a zsinatot sem hozhatnók össze, mert meg kell állapítani mi megy jogkörébe s mi nem; kell az egyházban bizonyos egységnek lenni, sőt utasítva is vagyunk lehető egyöntetűségre „alulról felfelé” az autonomia sérelme nélkül, ez lehető ha a részletben minden kerület egyetért, a miben azonban nem jöhetnének egy nézetre, az hagyassék saját körben kivételre. Épen azért az egyházközségi közgyűlésnek is csak hatáskörét mondaná ki itt, de azt, hogy áll elő, nem szabná ki, annyival kevésbé, mert már birt, vagy megadott ösgyűlés-féle jogot elvonni nem lehet. A 17. §-ot így módoltná: bizassék az illető kerületre meghatározni: képviseleti vagy teljes községi gyűlést akar-e? Fejes: elfogadja Molnár A. javaslatát, ösgyűlés-e vagy képviseleti, mindegy, csak jogköre szabva legyen.

Szász Domokos osztja Szász Károly nézetét. Az eddigi különváltság megszüntetése a legmagasb czél, ezt nem kockáztatná; ne menjünk tehát tulterjeszkedésbe; igaz, hogy utasításul adatott az „alulról” felfelé” szervezés, de e tétel engedményféle, mert ugyanazon utasítás az egyöntetűséget csak „lehető” és „autonom jogok sérelme nélkül” jelzőkkel korlátozza. Még csak kísérletképen se menjünk az egyöntetűségbe, az a főczéltől elütne bennünket. A dunamelléki kerületben vannak assessorok, kérdés, hajlandó lenne-e e kerület ez intézményét feladni, ha nem adná fel, decretálással nem boldogulunk. Sok specialitás nem egyenlősíthető, az üdvösnek bizonyult intézményeket tisztelni kell; szűkebb korlátok közt minden egyházkerület gyakoroljon törvényhozást; indokoltnak, szükségesnek nem tartja létezett intézményeket megszüntetni. A szellemi összeköttetés módjait állapítsuk csak meg, ne vágjunk a kerüle-

tek nivellirozásába. Elég azon alapelv vázlat a mi eddig elfogadtatott, most már menjünk át a zsinati tárgyakra, bíróságra stb. különben zátonyra jutunk.

Révész Imre elvileg egyet ért a kerületek autonómia felett agódoókkal, a tisztántul noha nem is akarta sérteni azt, épen azért nem ment a konventbe, mert féltette jogait. Ha tehát most a tisztelt társak nagyon aggódnak, úgy zárjuk be munkálkodásunkat, és készítsék el az alap dolgozatot az indítványozók, mert ily alapzat nélkül nem térhetünk át a kívánt mezőre. erős aggodalom nyilvánulván most inkább hagyjunk félbe mindent. Molnár Aladár: szomorú meglepetés, hogy hagyjuk abba a folyó munkát, kezdetben nagyobb volt a ködhomály, s mégis boldogultunk; mindnyájan egyezünk az autonomia kimelésében, a mikre lehet egyezés, kísérsük meg Van is tervezet előttünk, mehetünk szakaszról szakaszra. Kún Bertalan: semmiesetre el ne napoljuk munkálkodásunkat. Révész Bálint: megütközött a „megállj” nyilatkozaton, itt félreértés lehet, szülő sem akar teljes unificálást, de lehető igen. Ha félelemtelve ülne össze a zsinat, ily zsinat nem sokat érne. Előbb Erdély volt kivételé téve, most meg már minden kerület azzá tétetik, hová jutunk így? Jól meg kell különböztetni mik tartoznak a statutum s mik a zsinat körébe? Haladjunk a tárgyalásban tovább! (Szász Károly magyarázza tételét, ő nem akarta teljességgel félbeszakíttatni a tanácskozást.) Fejes: nem nyugszik abba, hogy a kerület döntse el, községi, teljes vagy képviseleti gyűlés legyen valahol, törvényhozásnak kell azt szabályozni, egyes egyházak inkább revoltálhatnak a kerület ellen, zsinat ellen nem annyira, a statutumnak nincs oly tekintélye mint a törvénynek, nem is hajtható végre oly szigorral, ő kötelező zsinati törvényt kíván. Beöthy Zs.: A kerületek statutarius joga ne szoríttassék meg, ezt kívánják némelyek, hiszen eddig, zsinat nem lévén, a kerületek csak kénytelenésgből gyakoroltak törvényhozás-féle jogot, tévedésben voltak, oly jogokat gyakorolván, mik tulajdonkép nem illeték. Helyes-e valamely kerület intézménye, maga nem ítélheti meg, mert mindenestére a magáét hajlandó védeni. Ha a kerület szuverén lenne, úgy a zsinatra nincs szükség. Emelkedjünk egységre, s így tegyünk, hassunk. Ha a kerületre bizatik az egyházközségi gyűlések megalakítása, lesz divergentia elég, a zsinat végzése ellen kevesebb lesz a resensus, a zsinat legyen a szervező.

Könyves Tóth Mihály: minden baj onnan származott, nem volt sanctionált törvény, az alakulás módját törvény szabja meg lenni is. Szász Domokos: az alulról felfelé egyformásítás nem egyeztethető prot. öntudattal össze, ő pópista ut felé nem megy. Beöthy: a zsinat legyen szent és szuverén, sürgeti az egyöntetűséget. Szász Domokos: ha a zsinat nem jöhet össze 30 évig, addig megálljunk? Kiss Áron: nyomorgunk, mert kerületi statutumainkat egyesek nem akarják elfogadni, és zsinatra hivatkoznak, remélvén az jobb törvényt hozand, tartunk fel a zsinatnak sokat.

Feltétetik a szavazat: kimaradjon-e a 17—26. §-ig való rész, mely cikkek a községi közgyűlés részletes alakulását szabják meg, vagy meghagyassék s tárgyalassék. Miután egy szavazat (K. T. M.) csak presbyteriumot kíván fentartani, egyikre sem szavaz, 6 szavazat a szerkezet megtartása, 7 pedig mellőzése mellett adatott. Beöthy: fentartja jogát külön nyujtani be a kisebbségben maradt véleményt, miután itt elvi kérdés forog fenn.

A kezdetben nem kevés aggodalomra okot szolgáltatott

esti ülés a 28. §. tárgyalásával az idő előhaladta miatt e napra berekesztetett.

A IV-ik tanácskozás kedden reggel (május 21) 9 órakor kezdetett meg, fő tárgy a presbiterium szervezete. A 32 §. felett mely a presbiterek számáról szól, hosszasan időztek, Molnár A. ha uniót akarunk, a különállást Erdélyre nézve csak ott említsük fel, a hol mulhatatlanul szükséges inkább tegyük ki minden egyes szakasznál; a hol pedig konkrét differentia nem indokolható, nincs, ott áll a közös intézkedés. Beóthy pártolja, hogy minden konkrét esetről felemlitessék az erdélyi eltérés a mennyiben az egységgel szemben megengedhető. A felelősség rajtunk van. A két albizottsági véleményt a konvente terjesztés előtt megvitathatják a kerületek. A presbiterek 10 évre választásának elve elfogadtatott. A 38 §-ban az eskü tétel Beóthy Zsigmond, Révész Bálint, Kun Bertalan, Nagy Péter felszólalásaira megtartatott. A 40 §-ba betoldatott hogy templom csak egyházi célokra engedhető át, s azokra politikai pártjelvények ne tűzessenek fel.

Az nap este 5 órakor újra felvétel a tanácskozás fonala folyt fél 8-ig, mikor is bizonyos módosításokkal, változtatásokkal az egyetemes alaptörvényekről és presbiteriumról szóló szakaszok letárgyaltak és megállapítottak. A szerdai ülésen következni fog a felsőbb fokú egyházhatóságok és testületek alkotmányának megállapítása.

K Ü L Ö N F É L E K.

— Konventi albizottság. Városunk és egyházunk igen tisztelt kedves vendégei, a konventi bizottság érdemdús tagjai megtekintették a kollégiumi könyvtárt, oratóriumot, múzeumot, május 21-én este pedig az énekkart hallgatták meg. Az énekeremben nagy éljenzéssel fogadtattak a tanuló ifjuság által. A kellemes énekdarabok élvezése után Szász Károly intézett lelkesítő és emelkedett beszédet az énekkar tagjaihoz a szép, jó és igaz művelését kötvén szívökre.

— Albizottság. A konventi albizottság 6 ik tanácskozmánya szerdán május 22 én d. e. 9 órakor az előbbi végzések hitelesítése után felvette Tóth Sámuel tervjavaslata alapján az egyházmegyéről szóló szakasz tárgyalását.

— Illyés Bálint Egyházi beszédei megjelentek: „Egyházi beszédek”. Kiadja ifj. Csáthy Károly, Debreczen, 1878. 8rét 156 lap. Ára 1 frt 20 kr. A mű ajánlva van Révész Bálintnak. Tartalmaz 26 egyházi beszédet, közönségesek, ünnepiek s alkalmiakat. Függelékül keresztlési, esketési és temetési beszédeket, összesen ötöt. — Igéret tétel, hogy bővebb méltatás küldetik be Lapunkba e szép irányu egyházi beszédek felől. Különben Illyés Bálint mint költői és munkás lélek már is széles körben ismeretes.

— Figyelmező. Megjelent Debreczenben „A magyar prot. egyház és iskolai figyelmező” V. és VI. füzetbe (május—június) szerkeszti s kiadja Révész Imre. Tartalma: a zsinatok köréből, Csúthy Zsidomdtól; Tormássy János szuperintendens hivatalos dolgozata a pesti vallásügyi bizottság munkálataiból közli Hoffer Endre; zsinati teendőink mivolta, rendszere és egymásutánja, töredék és alapvázlatok egy törvénytervből, vélemény a legközelebbi teendőkre nézve, Révész Imrétől (e fontos cikk külön lenyomatban is megjelent s az ebben adott törvényterv 48 §-a szolgált a konventi albizottság első tanács-

kozmányához alapszövegül); egyháztörténelmi tárcza Thaly Kálmántól és Kovács Józseftől; könyvészet.

— Tiszántul. A tiszántuli kerületi közgyűlés május 14-én d. u. 3—8 óráig tartó ülésével berekesztetett, a gyűlés utolsó napján mind d. e. mind d. u. kiváló buzgósággal vettek részt többek közt a tárgyalásban Gr. Rádai Gedeon s. gondnok és György Endre máramaros-ugocsa egyházmegyei világi képviselő.

— Nagy József alapítvány. Ez 500 frtos ösztöndíjra Csíky Lajos jelenleg a baseli egyetemen tanuló növendéke a debreczeni főtanodának vétetett fel egyhangulag az alapítványi bizottság által.

— Horthy István hevesnagykunsági egyházmegyei s. gondnok 50 frttal a ref. tanár egyesületnek alapító tagjává lett.

— Docensek. A tiszántuli egyházkerületi közgyűlés a jövő tanévre a hittanszakban két magántanárt alkalmaz egy évre 500 forint évi fizetéssel, egyikül Csíky Lajost a gyakorlati theologiai némely tárgyaira, másikul az utrechti egyetemről e hó 15-én haza induló Csák Jánost a szövegészet (exgetica) főleg ó szövetségi némely ágaira. — A docensi intézmény által a debreczeni kollégium hittanszaka újabb lendületet veend, üdvözöljük e jeleutós és haladási intézményt!

— György Endre ugocsa egyik kerületi országos képviselője az egyetemes ref. egyház által neki utalványozott 220 forintot, mint az Edinburgban tartott presbiteri világgyűlésre küldött képviselői illetéket az esperes kezeibe azon kéressel tette át, hogy 100 frt. az özvegyárvai gyámpénztárnak 100 frt. a m. szigeti főtanoda önképző társulatának, 20 frt pedig a budapesti prot. árva intézetnek szolgáltassék át. (P. E. I. L.)

— Synodalia című rovatában közli a budapesti prot. egyh. s iskolai Lap legújabb (20-ik) száma a konventi albizottsági javaslatot „a magyarországi ref. egyház zsinata alakításának és szervezetének szabályzata” cím alatt négy fejezetben 26 cikkben, aláírva Beóthy Zsigmond a bizottság elnöke és Molnár Aladár a bizottság előadója által. Közeledünk a zsinat megvalósulásához, a szívek reménye emelkedik.

— Magyar közönségünkhez az akadémia megbízásából Pulszky és Gyulai P. felhívást intéztek, hogy lelkészeink, néptanítóink stb. gyűjtögessék a körükben felmerült s megfigyelt nyelvsajátságokat s küldjék be azokat a „Nyelvőr” szerkesztőségének.

— Szilágy-Nagyfalu (Sz. Szolnok e. megye) reform. egyház lelkészül Rózsa Sándor debreczeni volt főtanodai szenior, lelkészjelölt s békési tanár választatott meg.

— Emlékeztetés. A „Kálvin feletti emlékbeszéd”-re — melyet Merle D'Aubigné hittanár a nagy reformátornak 3 százados emlékünnepevényén a reformáció csarnoka megnyitáskor tartott Genfben, az előfizetés (40 kr.) az „Evangeliumi Pr. Lap” szerkesztőjéhez küldendő.

— Debreczen. A konventi albizottság halad tárgyalásában, szerdán (május 22-én) esteli ülésében a zsinat szervezésébe ment be. Ugyanez nap délelőtt a kerület vendégelte meg a konventi tagokat, a szokásos felköszöntések az eszmék terére is igen helyesen — tterjedtek, a tanügyi emelkedés, s egyetemi színvonalu prot.főtanoda eszméje lelkesen szellőztetett.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.